

TARİHİ BAHİSLER

İstanbulda yüz sene evvelki zabıta vakaları

Yazan:

Halûk Y. Şehsuvaroğlu

Yeniçeriler kaldırıldıktan sonra, İstanbulun bazı semtlerinde asayişin teminine (Asakiri Hassai Şahane) memur edilmişti Tersane civarının inzibatına da Kaptan Paşalık emrindeki kuvvetler bakarlardı.

İstanbul, Beyoğlu, Üsküdar, Kadıköy, Boğaziçi ve Adalar gece ve gündüz pek sıkı bir kontrol altında tutulur, nizamlara, edebe aykırı hareketi görülenler yakalanarak Bâbı Seraskeriye yahud Kaptanı Deryalığa götürülür ve orada cezaları verilir. Şer' ile halledilecek meselelerde ise alâkahılar bu makamlarca (şer'i şerife) teslim edilirlerdi.

Yüz sene evvel İstanbul nüfusu henüz bir milyona varmamış bulunuyor, yabancı olanlar şehirde oturulmuyor, her semtteki karakollar halkı sıkı bir göz hapsinde tutuluyordu. Bu karakollar vazifelerini gayet muntazam yaparlardı, günlük vakaları ihtiva eden jurnallar tutarlardı. Bunların birer hulâsaları da Bâbı Seraskeri tarafından saraya takdim olunurdu.

Bu jurnallara göre, yüz, yüz yirmi sene evvelki İstanbulda fazla suç işlenmez, bilhassa adam öldürmek vakalarına pek rastlanmazdı. Jurnallarda görülen suçlar ekseriya kadın ve erkeklerin gizli yerlerde sohbetleri, geceleri yasak olan saatlerde sokağa çıkmak, sarhoşluk, zaman zaman hırsızlık, bazı çapkın kadınların evlerine adam almaları ve ekseriya da nizalar ve bazı esnafın nizamlarına riyatsızlığıydı.

Yüz, yüz yirmi sene evvel İstanbulda geceleri bazı saatlerden sonra sokağa çıkmak yasaktı. Bu yasağı dînlemeyenler dışarıda yakalanırlarsa derhal Bâbı Seraskeriye sevkolunurlardı, altınlar sopa ile cezalandırılırdı ve orada gecelerlerdi.

Yasak saatte sokakta rastlanan tanınmış bir insansa, yahud kendisi-

ne kefil olanlar bulunursa derhal salıverilirdi. Gece sokağa çıkmak mecburiyetinde olanlar veya bu müsaadeyi haz bulunanlar o geceki parolayı bilirler ve devriyelere tesadüf ettikleri vakit parolayı söyleyip geçerlerdi.

1837 yılında parolayı bilmeden gece sokağa çıkan bir manav hakkında şöyle kayıtlıdır: (Manav esnafından Ali nam kimesne vakitsizce sokağa çıkmış olduğundan karakol zabiti kolları tesadüf i berle parola sual eylemiş ise de cevaba muktedir olmadığundan çevirip Bâbı Seraskeriye gönderilmiş ve merhumun keyfiyeti kethüdası tarafından tecessüs olunduktan ehli ırz güruhundan olup cünhası tebeyyün etmediğine mebnî sebili tahliye kılınmıştır).

O devirlerde İstanbul sokakları henüz aydınlatılmamış olduğu için geceleri yasak olan saate kadar da sokağa çıkanlar fener taşımaya me-

bur tutulurdu. Fener taşımadan sokağa çıkmış olanlar derhal çevrilir ve Bâbı Seraskeriye gönderilirlerdi.

Yüz yirmi sene evvelki İstanbulda gece ve gündüzleri sarhoş olarak yollarda bazı (terbabı keyfe) de rastlanır, bunlardan oldukları yerde yıkılanlar, yürümeyecek halde görülenler (küfeye konulup) Bâbı Seraskeriye götürülürlerdi. Bu nakil işi daima küfelele yapıldığından, İstanbulda çok sarhoş olanlara (küfelele) denilirdi.

1837 yılına nîd bir vukuat jurnalında bu hale gelenlerden biri hakkında şu satırlar okunmaktadır: (Ahmediye meydanında dülgör Yorgi namı zemi sekir halile sokağa düşmüş olduğundan karakol zabiti kolları çevirip küfe derununa vazederak Bâbı Seraskeriye göndermiştir).

Yüz yirmi sene evvel İstanbulda nizamlara aykırı yiyecek maddeleri satanları kontrol edenlere (tebdil) denilirdi. (Üsküdar'da büyük kara-

kolhane civarında sebzezi İbrahim lâhanayı ziyade fiatla fûruht ederken tebdil rastgelüp karakola teslim gönderilmiş ve kavas refakatile ihtisab tarafına sevkolunmuştu.)

O devrin belediye işlerile ihtisab ağası meggul bulunur, (tebdil) leri şehri pek muntazam kontrol eder. bilhassa ekmeklerin tam vezninde ve çeşninde çıkmasına dikkat edilirdi.

Yüz, yüz yirmi sene evveleri İstanbulda, bulunduğu semtin camisinde, cemaatte beraber beş vakit namaz kılmamak da suçtu. (Hırkai şerif civarında Akseki mahallesinde sakin hallac esnafından Ali ve diğer Ali ve cedikçi esnafından Said ve Mehmed ve diğer Mehmed kimesneler salâtı mefruzayı, evkatı hamsede cemaati müslimin ile mahalle mekkür camii şerifinde eda etmedikleri cihetle imamları efendî daileri tarafından Bâbı Seraskeriye gönderilmiş olduğundan icab ve itiza eden haddi şer'ileri icra kılınarak sebilleri tahliye kılınmıştır).

Bu gibilere tertib olunan cezayı falaka teşkil eder, falaka ya Bâbı Seraskeride, yahud da camiün kapısında atılırdı.

Karakollar evleri pek sıkı bir göz hapsinde tutarlar ve zaman zaman bazı evlere bazı erkeklerin girdiklerini görürlerdi. (Edirnekapısı civarında vâki Ayşe nam hatunun hanesine Alaşchirli Ahmed ve Mehmed nam kimesneler girmiş olduğunu karakol zabiti kolları müşahede ederek hanei mezkûru basıp Bâbı Seraskeriye göndermiş ve icab eden tedibatı bilicra salıvermişlerdi.)

O yıllarda bir defa da nadir bir vaka olarak (Edirnekapılı Halil nam kimesnenin zevcesi Hafiza nam Halise) nin (bakkal Maksimo nam zemi) yi hanesine alması teşkil etmişti. Halil eve gelip zevcesile bakkal Maksimoyu bir arada tutmuş ve feryad ve figana başlamış derhal imam, muhtarlar ve mahalle halkı yetişip (halveti sahihalarını bilmüşahede Bâbı Seraskeriye gönderilmiş ve Hafiza (ferace ve kıyafetile) Parmakkapıda, Maksimo da Balık-pazarında asılmışlardı.

Bir defasında da Haticesultan mahallisinde Ayşe nam hatunun hanesinin avlusu içine mahalle bakkalı Nikola girmiş, bunu etraftan görenler derhal karakola bildirmişler, kadınla bakkal yakalanıp Bâbı Seraskeriye gönderilmiş, kadın bakkala borcum vardı, onu verecektim, demiş, bakkal da evde değil avluda bulunduğundan (ser'an bir şey icab) etmemişti.

O yıllarda çeşidli hırsızlıklar da olur, fakat mal satanlardan bilhassa çarşıya kıymetli taş götürülenlerden kefil istenildiği için hırsızlar kolaylıkla ele geçerlerdi.

1837 yılında Eyüb camii başımamının oğlu, cami avlusunda dolaşırken başından fesi çalınmış keyfiyet Bâbı Seraskeriye şikâyet olunmuştu. Günün birinde Âkile adında bir hatun, çarşıya bir aded zümrüd askı götürmüş ve bu askının çalınmış fes üzerindeki inci ve altınla beraber olduğu anlaşıldığından kadın yakalanmıştı.

Yüz, yüz yirmi sene evvel İstanbul semtten semte ve kulaktan kulğa bu zabıta haberleriyle heyecanlanıyor, kadınlar cumbalardan cumbalara (hu komşu duydun mu) diye zabıta haberlerini birbirlerine yetiştiriyorlardı.